

بناهای آرامگاهی و گورنگاره‌های اندیمشک

مؤلفین:

مصطفی قلاوند - امین علی پور

(تجلی گاه فرهنگ، هنر و معماری)

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور
 مشخصات نشر
 مشخصات ظاهری
 شابک
 وضعیت فهرست نویسی
 یادداشت
 موضوع
 موضوع
 موضوع
 موضوع
 موضوع
 موضوع
 شناسه افزوده
 رده بندی کنگره
 رده بندی دیویی
 شماره کتابشناسی ملی
 اطلاعات رکورد کتابشناسی

علی پور، امین، ۱۳۵۷-
 بناهای آرامگاهی و گورنگاره های اندیمشک (تجلی گاه فرهنگ، هنر و معماری) /
 مولفین: مصطفی قلاوند، امین علی پور.
 تهران: نشر پیله، ۱۴۰۰.
 ۱۹۲ ص: مصور (نگی).
 978-622-97002-7-9
 فیبا
 کتابخانه.
 آرامگاه ها -- ایران -- اندیمشک
 Tombs -- Iran -- Andimeshk
 گورنشته ها -- ایران -- اندیمشک
 Epitaphs -- Iran -- Andimeshk
 اندیمشک
 (Andimeshk Iran)
 قلاوند، مصطفی، ۱۳۶۵-
 DSR ۲۰۷۳
 ۹۵۵/۵۳۳۴
 ۸۴۲۳۹۶۱
 فیبا

بناهای آرامگاهی و گورنگاره های اندیمشک (تجلی گاه فرهنگ، هنر و معماری)

نویسندگان: مصطفی قلاوند- امین علی پور

ناشر: پیله

نوبت و سال نشر: اول ۱۴۰۰

ناظر چاپ: مهدی سبحانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نقش آور

صفحه آرا: قاسمی (رها)

تیراژ: ۳۳۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۰۰۲-۹-۷

آدرس دفتر نشر: مقابل دانشگاه تهران خیابان لبافی نژاد، شماره ۲۱۶ طبقه ۱

تلفن: ۰۹۱۲-۳۸۷۶۲۵۹-۶۶۴۸۱۶۴۱-۶۶۹۵۰۸۷۱

مرکز پخش: خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، خ ژاندارمری غربی، پلاک ۹۵، پخش کتاب آثار

تلفن دفتر پخش: ۰۲۱-۶۶۴۶۲۲۹۱-۶۶۴۶۰۲۳۳

هرگونه نقل، استفاده و اجرای تمام یا بخشی از این کتاب منوط به اجازه ی کتبی ناشر است.

مقدمه	۹
-------	---

فصل اول: پیشینه تاریخی و جغرافیای طبیعی شهرستان اندیمشک / ۱۳

شهر لور	۱۳
صالح آباد	۱۶
اندیمشک	۱۸
موقعیت جغرافیایی شهرستان اندیمشک	۱۹
جغرافیای طبیعی شهرستان اندیمشک	۱۹
آب و هوا	۱۹
رودها	۲۰
رود دز	۲۰
رود کرخه	۲۱
رود زال	۲۳
رودخانه بالارود	۲۳
کوه‌های شهرستان اندیمشک	۲۳
کوه آبگون	۲۴
کوه اثیر (Ayer)	۲۴

کوه چناره	۲۵
کوه ماراب	۲۵
کوه دز	۲۵
کوه تنگوان	۲۵

فصل دوم: سیر تحول بناهای آرامگاهی در ایران دوره اسلامی / ۳۱

ساختار بناها و بقاع متبرکه ایران در دوره اسلامی	۳۱
تدفین و باورها و آیین در قرون اسلامی	۳۲
انگیزه ساخت مقابر اسلامی در ایران	۳۳
ساختار بناهای آرامگاهی قرون اولیه اسلام	۳۳
ساختار بناهای آرامگاهی سده ۶ و ۷ هجری	۳۷
ساختار بناهای آرامگاهی سده ۸ و ۹ و ۱۰ هجری	۳۸

فصل سوم: بناهای آرامگاهی و گورنگاه‌های اندیشک / ۵۱

بناهای آرامگاهی شهرستان اندیشک	۵۱
بنا (بقعه) محمود بن علی	۵۳
موقعیت مکانی بنا (بقعه)	۵۳
وجه تسمیه و پیشینه تاریخی	۵۳
توصیف بنا (بقعه)	۵۴
گنبد ارورچین بنای محمود بن علی	۵۶
گورستان محمود بن علی	۵۷
بنا (بقعه) داوود خادم (شیخ داوود)	۶۷
موقعیت مکانی بنا (بقعه)	۶۷
وجه تسمیه و پیشینه تاریخی	۶۸
توصیف بنا (بقعه)	۶۹
ستون‌های سنگی	۷۰
گورستان داوود خادم	۷۲
سازه‌های آبی (آب‌انبار و آسیاب‌ها)	۷۳

بناهای آرامگاهی و گورنگاره‌های اندیشک (تجلی‌گاه فرهنگ، هنر و معماری)

۷۳	حصار و بناهای سنگ‌چین
۸۸	بنا (بقعه) حاجی باریک‌آب
۸۸	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۸۸	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی
۸۹	توصیف بنا (بقعه)
۹۱	گورستان حاجی باریک‌آب
۹۱	سنگ‌چین معروف به چک‌گزیز یا چک‌شیطان
۹۹	بنا (بقعه) امیرسیف
۹۹	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۹۹	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی
۱۰۰	توصیف بنا (بقعه)
۱۰۲	گورستان امیرسیف
۱۱۲	بنا (بقعه) بابالنگ
۱۱۲	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۱۱۲	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی
۱۱۳	توصیف بنا (بقعه)
۱۱۴	گورستان بابالنگ
۱۲۴	بنا (بقعه) عبدالرحمان
۱۲۴	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۱۲۴	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی
۱۲۴	توصیف بنا (بقعه)
۱۲۵	گورستان عبدالرحمان
۱۳۷	بنا (بقعه) شیخ محمود لطفعلی
۱۳۷	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۱۳۷	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی
۱۳۸	توصیف بنا (بقعه)
۱۴۵	بنا (بقعه) شاهزاده احمد
۱۴۵	موقعیت مکانی بنا (بقعه)
۱۴۵	وجه تسمیه و پیشینه تاریخی

مقدمه

ایران زمین دیار سرافرازی که شکوه و عظمت آن تجلی گاه تاریخ، فرهنگ، هنر و معماری بوده و قدمت میراث گرانیهای دیرینه آن به درازنای تاریخ و تمدن این سرزمین پرمهر است، همان میراثی که گذشتگان این مرزوبوم که امروزه در زیر توده های خاک مدفون گشته و چه آنهایی که در کبر کوه ها از دستبرد حوادث ناگوار در امان مانده و با پیکری رنجور با گذر از قرن های قرن به استواری و استقامت خویش اهتمام ورزیده اند، که همه این آثار و بناهای قامت دار و پاینده سلیقه و ابتکار هنرمندانی چیره دست بوده که این هنرمندان به سبب فروتنی از ماندگاری نام خود بر این بناها ابا نموده و امروزه پیکر بی زبان این آثار آماج یادگاری کسانی می شود که زبان فرهنگ را نمی شناسند.

بناهای آرامگاهی و گورستان های قدیمی با گورنگاره های متنوع از عناصر و پدیده هایی هستند که از جنبه های گوناگون تاریخی، هنری، مذهبی، اجتماعی و فرهنگی در فرهنگ، هنر و معماری ایران دوره اسلامی نقش اساسی داشته اند. این بناهای آئینی و تدفینی که انگیزه ساخت آنها، به باورها و اعتقادات برمی گردد در زمره بناهای مذهبی قرار دارند که برخی از این گونه بناها به سبب ارج نهادن به مقام والای افراد برجسته مذهبی و برخی به دلیل بزرگداشت و جنبه ی معنوی شهادت افرادی صاحب نام بنا گردیده اند. این مجموعه ها (بناهای آرامگاهی و گورستان های قدیمی) از جمله جلوه های هنر و معماری دوره اسلامی هستند، که در نقاط مختلف جهان اسلام و سرزمین پهناور ایران مورد توجه قرار داشته و با معماری های متفاوت و نقوش زیبا در

اکثر مناطق ایران قرار گرفته‌اند.

شهرستان اندیمشک، حد و مرز دو استان خوزستان و لرستان قرار گرفته است، که موقعیت خاص جغرافیایی این شهرستان به‌خصوص بخش الوارگرمسیری آن، به سبب کوهستانی بودن و راه‌های صعب‌العبور آن موجب ناشناخته ماندن آثار تاریخی و بناهای آرامگاهی میان‌کوهی شده است. هم‌چنین از لحاظ راهبردی محل امنی برای حاکمان محلی بدور از حکومت‌های مرکزی قلمداد شده و ورود مبلغان دینی در این منطقه با انگیزه‌های سیاسی و همراه نمودن مردم این منطقه با حاکمان مرکزی است. شماری از بناهای آرامگاهی در این منطقه با نام امامزاده، شاهزاده، شیخ و امیر اطلاق می‌شوند، که برخی به دلیل مقام معنوی آنها در باور قلبی مردمان منطقه رسوخ کرده و حاجت‌خواهان برای شفاعت در دنیای ابدی در جوار این بقعه‌ها به خاک سپرده شده‌اند و این امر موجب شکل‌گیری گورستان‌ها در اطراف این بناها شده است. پژوهش حاضر این مجموعه‌ها را از حیث منظر فرهنگی و تاریخی مورد بررسی و مطالعه قرار داده است.

مجموعه بناهای آرامگاهی این شهرستان از نظر کمی و کیفی گویای یک معماری شاخص با سبک بومی هستند. هم‌چنین انگیزه ساخت آرامگاه و مجموعه بناهای عام‌المنفعه در کنار آنها، نیازمند هزینه‌هایی بود که تنها از سوی حاکمان، با تشویق و ترغیب معماران در این امر می‌کوشیدند. در برخی موارد معماران با توجه به مبانی اعتقادی در ساخت چنین آرامگاه‌های مذهبی تلاش می‌کردند تا از ثواب اخروی و معنوی برخوردار شوند. صدق این امر در مجموعه داوود خادم روشن است. با نگاهی به آثار تاریخی در می‌یابیم که در تهاجمات غارتگرانه و ویرانگر به منطقه بیشتر سعی بر تخریب و ویرانی قلعه‌ها و تسخیر درهای تدافعی بوده و بناهای آرامگاهی به سبب حرمت آنها کمتر مورد تاخت و تاز قرار گرفته‌اند و این امر افزون بر توجه مردم و مرمت‌های صورت گرفته از دلایل حفظ این نوع بناها بوده است.

در این پژوهش با اهداف شناسایی و بازنگرایی و تحقیق همه جانبه از دیدگاه باستان‌شناسی، تاریخ، هنر و معماری، با تأکید بر تزئینات و جلوه‌های هنری، این بناها و گورنگاره‌های شاخص که بر روی سنگ گورهای پیرامون بقعه‌ها قرار دارند، بررسی و

مطالعه شده است. گورنگاره‌های این گورستان‌ها به نوعی بازتابی از زندگی اجتماعی - اقتصادی در منطقه است، که عمدتاً با توجه به موقعیت خاص اجتماعی فرد متوفی حجاری شده است. در حقیقت این گورنگاره‌ها و گورنشته‌ها بخشی از تاریخ، فرهنگ، هنر و تصاویری حماسی را برای ما بازگو می‌کنند.

به‌طور کلی این پژوهش با تکیه بر شاخصه‌های هنر و معماری به تحلیل و تشریح هر یک از این بناها و با نظری اجمالی در بُعد هویت و جنبه معنویت پرداخته است، سعی نگارندگان بر این بوده تا با انجام بررسی‌های میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای به توصیف و تحلیل بناهای آرامگاهی از دید معماری و هنری، هم‌چنین گورنگاره‌های پیرامون آنها را از دید فرهنگی و هنری مورد کنکاش قرار دهند.

در پایان نگارندگان خود را مرهون لطف همه کسانی می‌دانند که به نحوی در تهیه و تدوین و چاپ این کتاب ما را یاری نموده‌اند و امید آن داریم که باشندگان این دیار که خود از متعهدین به تاریخ و فرهنگ این مرز و بوم‌اند در صیانت از این آثار از هر کوششی دریغ ننمایند. تا این مجموعه‌ها که هریک به نحوی زبان خاموش آنها گویای تاریخ، فرهنگ (آداب و رسوم) و هنر منطقه هستند، بخشی از هویت تاریخی و زندگی اجتماعی مردمان منطقه را ارائه می‌دهند در برخورد با هجوم فرهنگ جاه‌طلبانه امروزی حفظ و تداوم یابند.